

kazenskega postopanja (sklep z dne 2. januarja 1919, o. št. Preds. 617/18).

5.) K § 1a točka 12 tarife za zdravnike-izvedence: a) Ako se glavna razprava istega dne prekine za več kakor eno uro, gre zdravniku zvedencu za prvo uro nadaljevalne razprave nagrada 6 K in ne 2 K. b) Za pritožbo glede odmere pristojbin zvedencu ne grede stroški, tudi ako s pritožbo uspe (sklep z dne 17. maja 1919, o. št. D 20/19-1).

6.) K §§ 46, 451, 86 k. pr. r.: Predlog poškodovanca v ovadbi radi lahke telesne poškodbe na kaznitev ali vporabo zakona je smatrati le tedaj tudi za zasebno obtožbo po zmislu §§ 46, 451 k. pr. r., ako so podane okolnosti, iz katerih je povzeti namen poškodovanca, da nastopa tudi kakor zasebni obtožitelj in ne samo kakor ovaditelj po § 86 k. pr. r. (sodba z dne 16. okt. 1919, o. št. Kr. 42/19-4). D.

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) **Izpodbojni rok §-a 159 zadnji odstavek o. d. z. pričenja šele od dne, ko odpade vsaka ovira za vložitev tožbe.**

Nedl. Maks in Ana N. vložila sta po kolizijskem skrbniku proti nedl. Frančišku N., zastopanemu po skrbniku v obrambo zakonskega rojstva tožbo radi izpodbijanja zakonskega rojstva ter zahtevala sodbeno ugotovitev, da toženec, ki ga je dne 13. decembra 1915 porodila Frančiška N., ni otrok njenega zakonskega moža pokojnega Marka N.

V dejanskem stanu sta tožeči stranki navedli:

Že leta 1908 sta se zakonska Marko in Frančiška N. ne sicer sodno, vendar pa dejansko popolnoma ločila in od tega časa naprej opustila vsako, zlasti pa spolno medsebojno občevanje. Dne 13. decembra 1915 pa je Frančiška N. povila otroka, ki je bil krščen na ime Frančišek in vpisan v rojstne knjige frančiškanske fare v Ljubljani kot zakonski. Njen mož Marko N.

je bil takrat in sploh že od začetka vojne v vojaški službi stalno izven Ljubljane ter je dobil šele proti koncu leta 1916 od svojega znanca Vinka O. poročilo o gorenjem rojstvu. Marko N. se je hotel z dopisom z dne 12. novembra 1916 pri Viku O. natančneje informirati o podatkih rojstva tega otroka, očitvidno v namenu, da bi izpodbijal njegovo zakonsko rojstvo. Vinko O. pa v to potrebnih podatkov ni mogel dati. Marko N. je potem dne 29. marca 1917 umrl v c. in kr. rezervni bolnici v Beljaku, ne da bi mogel svoje namere izvršiti. Njegova dva mladoletna otroka — sedanja tožitelja — bi bila prikrajšana v svojih zakonitih dednih pravicah, ako bi obveljalo zakonstvo toženca. Radi tega je okrajno sodišče v Ljubljani kot zapuščinsko oblastvo po Marku N. tožiteljema, dotlej zastopanima po materi-varuhinji Frančiški vdovi N., postavilo s sklepom z dne 24. avgusta 1917 kolizijskega skrbnika ter mu naročilo, da naj vloži izpodbojno tožbo.

Toženec je po svojem v obrambo zakonskega rojstva postavljenem skrbniku predlagal zavrnitev tožbenega zahtevka, zanikajoč tožbene navedbe ter zlasti povdarjajoč, da je tožba zakasnela, ker ni bila vložena v prekluzivnem roku §-a 159 o. d. z. to je tekom 3 mesecev po moževi smrti, kakor to zakon doslovno predpisuje. —

Deželno sodišče v Lj. je s sodbo z dne 12./12. 1917 tožbeni zahtevek zavrnilo iz razlogov:

Po spisu A I 592/17 okrajnega sodišča v Lj. je ugotovljeno, da je Marko N., zakonski mož toženčeve matere, umrl dne 29. marca 1917, da je bila tožiteljema postavljena njuna mati za varuhinjo s sklepom z dne 19. junija 1917, a kolizijski skrbnik z nalogo, da vloži predmetno tožbo, še-le s sklepom z dne 24. avgusta 1917. Izpodbojna tožba se je vložila šele 7. novembra 1917. Tudi če se smatra, da je umrl Marko N., za kojega kot vojaško osebo velja določba §-a 5 cesarske naredbe z dne 29. junija 1914, drž. zak. št. 178 pred pretekom izpodbojnega roka §-a 158 o. d. z. in da torej pristojna tožiteljema kot njegovima dedičema, ki bi bila prikrajšana na svojih pravicah, pravica izpodbijanja zakonskega rojstva toženčevega, je predmetna tožba zakasnela. To pravico bi namreč bila morala tožitelja uveljavljati

v prekluzivnem roku §-a 159 o. d. z. t. j. tekom treh mesecev po smrti Marka N. Vložila pa sta predmetno tožbo šele 7. novembra 1917, torej prepozno, vsled česar je bilo tožbeni zahtevek zavrniti, ne da bi bilo treba pečati se ponujenimi dokazi in z glavno stvarjo samo. —

Prizivu tožeče stranke je višje dež. sodišče v Gradcu ugodilo, izpodbijano sodbo razveljavilo in stvar vrnilo prvi instanci v nadaljno razpravo in novo razsojo.

Razlogi.

Pritrditi je prizivu, ko trdi, da ni še potekla trimesečna doba, v kateri morata tožnika kot zakonita dediča svojega, dne 29. marca 1917 umrlega zakonskega očeta Marka N. izpodbijati zakonsko rojstvo toženega otroka. Zadnji odstavek §-a 159 o. d. z., po katerem je v takem slučaju izpodbojno tožbo vložiti tekom treh mesecev po smrti moža, ima namreč očitvidno za predpogoj, da v le-tem času ni za vložitev tožbe nikake ovire. Ako pa ovira obstoja, potem more začeti ta prekluzivna doba šele od dne, ko ovira odpade. Ker je prvi tožitelj v 14., sotožiteljica pa v 12. letu, nista ob smrti svojega očeta še imela pravnne zmožnosti za predmetno pravdno stvar, ki se vendar ne nanaša na nobenega v §-u 2 c. p. r. navedenih predmetov. Ako se je potem za Maksa in Ano N. dne 19. junija 1917 postavila mati Frančiška N. za varuhinjo, tudi s tem še ni bila odpravljena ovira, ki pravdanju v zmislu §-a 159 o. d. z. nasprotuje. Imenovana je bila namreč takrat postavljena za varuhinjo tudi svojemu dne 13. decembra 1915 rojenemu, tedaj še nedoletnemu otroku Frančišku N., kojega zakonsko rojstvo brat in sestra ravno izpodbijata. Ker je torej radi vprašanja zakonskega rojstva tega otroka v interesu mladoletnikov nasprotsvo, ni mogla varuhinja, ki mora vse svoje varovance enako varovati, po predpisih §-a 272 o. d. z. nastopiti kot zastopnica prvih dveh proti Frančišku N. Vsled tega s postavitvijo varuhinje ni bila še za mladoletna Maksa in Ana N. podana pravdna zmožnost. Temu položaju je napravila konec šele dne 24. avgusta 1917 zakonu ustrezajoča postavitvev kolizijskega kuratorja za zadnjeimenovana dva v osebi Antona P., ko je na to mogel nastopiti v zmislu §-a 159 o. d. z.

Z ozirom na §§-e 21, 187, 243 in 1494 o. d. z. izhaja torej, da je šele v tem času odpadla ovira, ki je nasprotovala do tedaj vložitvi izpodbojne tožbe. Ker pa je od 24. avgusta do 7. novembra 1917, ko je bila vložena tožba, ostala 3 mesečna doba še odprta, je nazor prvega sodišča, da je bila tožba vložena prepozno, neopravičen in je na to dejstvo se opirajoča zavrnitev tožbe neutemeljena.

Pri tem pa je prizivno sodišče glede izpodbojne pravice Marka N. samega istega mnenja, kot prvo sodišče, da bi mu ta pravica ob njegovi smrti še pristojala, ker se trimesečna doba §-a 158 o. d. z. vsled določbe §-a 5 cesarskega ukaza z dne 29. julija 1914, šte. 178 drž. zak. proti njemu, kot vojaški osebi, še sploh ni pričela. Pri tem stvarnem položaju pa je ostala tudi njegovima zakonskima otrokoma Francetu in Ani N. pravica do tožbe zavarovana.

Ker po sedANJI razpravi zadeva še ni postala godna za razsojo, je bilo terej ugodivši predlogu prizivateljev izpodbijano sodbo po §-u 496 c. pr. r. razveljaviti in vrniti zadevo prvemu sodišču, da nadaljuje razpravo in na novo razsodi.

Sodišče prve stopinje je potem na podlagi nove razprave in vezana na pravno naziranje višjega sodišča ugodilo tožbenemu zahtevku.

Priziv tožene stranke zoper to sodbo je ostal brez uspeha. Višje dež. sodišče se je v svoji sodbi vobče sklicevalo na razloge svojega prvotnega sklepa ter še dodalo:

Ker stoji izpodbijana sodba v pravnem oziru na istem stališču, kakor sklep prizivnega sodišča z dne 4. februvarja 1918 Bc II 4/18-1, s katerim se je razveljavila prejšnja sodba 1. stopnje, sedanji toženčev priziv pa v bistvu le pobija utemeljitev tega sklepa, se višje sodišče sklicuje za utemeljitev brezuspešnosti tega priziva na razloge razveljavljajočega sklepa, ki se v celoti vzdržujejo. Tam se je že pokazalo, da pravna presoja, izražena v sedaj pobijani sodbi pravnega sodišča, povsem vstreza zakonu. Pripominja se k prizivnim izvajanjem, da ne gre v slučaju §-a 159 o. d. z. za procesualno, marveč za materijelno-praven rok in da analogna uporaba izjemnega do-

ločila ni kratkomalo v vseh slučajih izključena. Akoprav je čim hitrejša pojasnitev razmerja statusa v javnem interesu, je zakonodavec pri noveliranju §-a 159 o. d. z. upošteval, da bi bilo zelo neumestno, če bi jel zakoniti tožbeni rok teči, predno bi bilo uveljavljenje možno dedičem moževim. To izhaja že iz določila §-a 159 o. d. z. v novi obliki o tožbeni pravici otroka, svoje zakonsko rojstvo izpodbijajočega. Brezdvomno iz istega razloga izvira tudi podaljšanje rokú za slučaj umobolnosti moža v §-u 158 (nova oblika). Iz tega se pač sme sklepati, da ustreza analogna uporaba §-a 1494 o. d. z. na izpodbojno tožbo dedičev moževih po §-u 7 istega zakona nagibom zakonodavca.

Ako uveljavlja prizivatelj, da se z novelo k obč. drž. zakoniku moževim dedičem, kojim po prejšnji obliki sploh ni pristojala izpodbojna pravica, lete vendar ni hotelo podeliti v večjem obsegu ali za dalj časa, kakor možu samemu, se v to ni dalje spuščati, ker ni istina, da bi po prejšnjem zakonu dedičem moža sploh nikaka izpodbojna pravica ne bila pristojala. § 159 obč. drž. zak. je določal že v stari obliki, da morejo dediči, ki bi bili prikrajšani na svojih pravicah, v 3 mesecih po moževi smrti izpodbijati zakonsko rojstvo otroka.

Konečni ugovor, da bi bilo po stvarnem položaju vendar že pred 24. avgustom 1917 možno, izpodbojno tožbo vložiti, je brez pomena, kajti ne gre za to, kdaj je sploh nastopila možnost postaviti kolizijskega kuratorja in bi bilo Frančiški N. kot materi strank že mogoče, zato poskrbeti; vpraša se le, kdaj sta zamogla nedl. Maks in Ana N. svojo zahtevo napram tožencu sodno uveljavljati, ker ni bila njuna mati, marveč sta bila ona sama po smrti Marka N. upravičena začeti izpodbojno tožbo. Le glede nju je bilo torej ugotoviti, od kdaj sta mogla dejansko izvrševati tožbeno pravico. To je bilo pa možno šele z onim dnevom, ko jima je postavilo varuštveno sodišče kolizijskega kuratorja, torej od 24. avgusta 1917 dalje, dočim jima preje to še ni bilo mogoče. Po pravici se je torej smatral ta dan kot začetek trimesečnemu roku, v katerem se je moralo zakonsko rojstvo toženca izpodbijati. —

Revizijo tožene stranke je vrhovno sodišče na Dunaju z odločbo od 4. junija 1918 Rv VI 77/18 iz razlogov druge instance zavrnilo ter zlasti povdarjalo, da nedl. Maksu in Ani N., katerima je bila 19. junija 1917 postavljena njuna mati Frančiška N. za varuhinjo, ni bila dana možnost za vložitev tožbe, ker ta njuna varuhinja, glede na predpis §-a 272 o. d. z. ni mogla in ni smela zastopati nobenega svojih nedl. varovancev, temveč je morala prositi sodišče, da je postavilo za vsako stranko posebej drugega kuratorja. Dokler pa ni to imenovanje izvršeno, se ne more trditi, da sta bila mladoletna tožnika zakonito zastopana, in zato tudi rok za predmetno tožbo proti njima ni mogel pričeti.

Dr. Fr. T.

b) Zmisel §-a 1 naredbe min. pravosodja in financ z dne 24. oktobra 1897, drž. zak. št. 251, ne more v zvezi s §-om 1395 o. d. z. segati dalje, nego da je erar kot cessus, dokler ne sprejme obvestila na predpisani način, upravičen plačati prvega upnika ali ž njim kakor si bodi poravnati se.

Deželno sodišče v Ljubljani je v pravdi tožiteljice A proti c. in kr. vojnemu erarju radi 8742 K s prip. s sodbo z dne 2. junija 1919 opr. št. Cg I 67/19/6 zavrnilo skrčeni tožbeni zahtevek.

Iz dejanskega stanu.

Tožnica je tožbo skrčila na sledeči trditvi in zahtevi: Firma F. je 1.) dobavila po naročilu glasom fakture z dne 3. oktobra 1918 za c. kr. erar blaga v skupnem znesku 6992 K in 2.) mu posodila več vinskih sodov za dogovorjeno vlogo 1750 K 40 h.

Pod 1.) navedeno blago je bilo od toženca redoma prevzeto, kupnina je plačljiva od dneva izdaje fakture in teko torej od istega dne 6% zamudne obresti.

Pod 2.) navedene sode je toženec prevzel, ni pa založil zneska 1750 K 40 h in tudi sodov še ni vrnil.

Obe ti terjatvi je firma F. odstopila tožnici v neomejeno in izključno last in sicer prvo terjatev v obliki pisma z dne 23. novembra 1918 trgovski in obrtni zbornici v Ljubljani ter to pismo izročila tožnici, ki je to cesijo rabila za prijavo terjatve pri na-

vedeni zbornici, vloženo z dopisom z dne 26. novembra 1918. O tej cesiji je tožnica obvestila toženca, predloživši mu od vojaške uprave izdane na c. in kr. operacijsko blagajno, vojna pošta št. 145, 465 in 220 glaseče se nakaznice in ga pozvala, da plača navedeni znesek v roke tožnice.

Toženec predlaga zavrnitev tega zahtevka, ker ni aktivne legitimacije glede na to, da predmetna cesija ni veljavna. Tu gre za terjatev napram državnemu zakladu, ki ni likvidirana in še ni bila odkazana v izplačilo nobeni državni blagajni; razven tega pa tudi odstopna pogodba ni bila naznanjena v zmislu naredbe z dne 24. oktobra 1897 drž. zak. št. 251, ki zahteva, da se mora zajedno z naznanilom odstopna pogodba z listinami dokazati. K tožbi bi bila radi tega edino firma F. legitimirana, ker od tožnice predloženi dopis obsega le obvestilo o cesiji in se je to obvestilo šele pri razpravi dne 2. junija t. l. izvršilo, dočim je za razsojo odločilen čas in položaj vložitve tožbe.

Razlogi.

Tožnica opira svojo tožbeno pravico (aktivno legitimacijo) na trditev, da ji je firma F. predmetni terjatvi odstopila v neomejeno in izključno last v obliki pisma na trgovsko in obrtno zbornico v Ljubljani z dne 23. novembra 1918. V tem pismu navedena firma imenovano zbornico le prosi, naj vzame na znanje, da je vse navedene terjatve že svoječasno in sicer po izdaji tozadevnih vojaških nakazil, oziroma faktur cedirala tožnici in so bile o tem posamezne operacijske blagajne obveščene.

Ugovoru toženca, da bi bila predmetna cesija neveljavna, ker gre za terjatev napram državnemu zakladu, ki ni likvidirana in še ni odkazana v izplačilo kaki državni blagajni, ni pritrđiti, ker je po členu IX št. 5 zakona z dne 27. maja 1896 št. 78 drž. zak. izrecno kot neizpremenjen, torej v veljavi ostali predpis dvor. dekreta z dne 21. avgusta 1838. zb. pr. z. št. 291 le kot izjemni zakon uporabljati samo v stvareh zadevajočih izvršilno postopanje, in ker veljajo za presojo materialnega prava glede prostovoljnih odstopnih pogodeb določila §§-ov 1392—1396 o. d. z.

Pritrđiti pa je ugovoru toženca, da bi bila morala biti cesija naznanjena v zmislu ukaza ministrov za pravosodje in finance z dne 24. oktobra 1897 št. 251 drž. zak. V § 1 tega ukaza je namreč

določeno, da je ob odstopu pri državni blagajnici plačljive, zoper erar pristoječe terjatve o tem obvestiti s predložbo listinskega izkaza tisto oblastvo, ki je poklicano nakazovati plačilo. Tožnica takega obvestila s predložbo izkaza po listini ni dotrdila, in ker je tako dotrdilo predpisano in neobhodno potrebno (odločba z dne 9. julija 1912 Rev. I 569/12 Glaser-Unger št. 6003), je tožnici odreči tožbeno pravico in je bilo vsled tega, ne da bi se sodišče spuščalo v presojo drugih strankinih trditev ali ugovorov, zavrniti tožbeni zahtevek.

Prizivu tožiteljice je višje deželno sodišče v Ljubljani s sklepom z dne 14. julija 1919 opr. št. Bc 98/19/1 ugodilo, pobijano sodbo razveljavilo in stvar vrnilo pravnemu sodišču v novo razpravo in razsojo.

Razlogi.

§ 1 naredbe min. pravosodja in financ z dne 24. oktobra 1897 drž. zak. št. 251, slovom katerega je o odstopu zoper erar pristoječe terjatve obvestiti s predložitvijo listinskega dokaza ono oblastvo, katero je poklicano, da plačilo nakaže, ne more imeti v zvezi s §-om 1395 odz. dalekosežnejšega zmisla, nego da je erar kot cessus, dokler ne sprejme obvestila na navedeni način, upravičen plačati prvega upnika ali se ž njim kakor si bodi poravnati. Toda v le-tej pravni stvari toženi c. in kr. vojni erar niti ne trdi, da bi bil vloženo terjatev prvotnemu upniku že plačal ali se zastran nje drugače ž njim poravnal, nasprotno zanika obstoj vloževane terjatve sploh in tudi nasproti prvotnemu upniku. Da bi pa nedostajajoča obvestitev cessusa na zgoraj opisani način kratkomalo zabranjevala sodno uveljavljenje cedirane terjatve zoper erar, tega ne izraža navedena naredba niti ne vrhovnosodna odločba z dne 9. julija 1912 Rv I 569/12, ki se nanjo opira pobijana sodba; kaj takega bi tudi bilo v očitnem nasprotju z določbo §§ 1392, 1395 odz., slovom katerih postane cesija perfektna, čim ena oseba prenese terjatev na drugo in jo le-ta prevzame, ne da bi bila kot pogoj perfekcije določena tudi obvestitev cessusa.

Po pravici torej priziv uveljavlja pravopomotnost prvosodnega mnenja, da je že vsled nedostajajoče obvestitve cessusa o odstopu z listino v zmislu §-a 1 navedene naredbe, tožnici odreči

tožbeno pravico in zavriniti tožbeni zahtevek, ne da bi se sodišče pečalo s presojo drugih strankinih trditvev ali ugovorov.

Zato je bilo prizivu ugoditi in pobijano sodbo po zmislu §-a 496 c. p. r. razveljaviti v to svrhu, da sodišče prve stopnje, opustivši napačni zavrnilni razlog potom nove razprave in razsoje dožene upravičenost skrčenega tožbenega zahtevka še ob nadaljnjih pravnih ugovorih in trditvah. **A. G.**

c) Povračilna dolžnost radi obogatitve ne obstoja za pošte- nega posestnika.

Vojaška uprava je sklenila z A pogodbo na dobavo pol vagona suhih sliv kg po 6.50 K. — Maksimalna cena sliv se je prekoračila. A je dobila od voj. uprave 20.000 K predujma, od tega je plačala B-u in C-u 18.000 K na račun od njih dobavljenih 5716 kg sliv, s katerimi je A nameravala izpolniti pogodbo, sklenjeno z vojno upravo. Pri oddaji na železnico pa je slive žitni nadzornik zaplenil, ker niso bile s transportnim dovoljenjem opremljene. Pred predmetno tožbo je tožila A državni zaklad pod Cg I 119/18 radi plačila 17.154 K t. j. določen znesek po 37.154 K za 5716 kg sliv po 6.50 K manj na račun plačanih 20.000 K, B in C pa sta pod Cg I 130/18 tožila na plačilo ostanka kupnine 15.724 K. Obe tožbi sta bili zavrneni.

Tožbeni zahtevek, ki se je v predmetni pravdi glasil: Tožena stranka je dolžna c. kr. erarju (c. in kr. vojaški upravi) znesek 20.000 K s 5%_n zamudnimi obrestmi plačati in finančni prekuraturi povrniti pravdne stroške itd. je bil zavrnen iz nastopnih razlogov:

Iz navajanj obeh strank v tej pravdi v zvezi z onimi v pravni stvari Cg I 119/18, v kateri je bil tožbeni zahtevek toženke proti tožniku na plačilo ostanka kupnine v znesku 17.154 K s prip. s pravomočno sodbo z dne 18. novembra 1918 opr. štev. Cg I 119/18-16 zavrnen, je potrjeno, da sta sklenili stranki v aprilu 1918 povsem pravilno pogodbo, slovom katere je imela toženka dobaviti tožniku okrog pol vagona suhih sliv za kupnino po 6.50 K za kg.

Z ukazom urada za prehrano z dne 17. decembra 1917, štev. 488, drž. zak. je v § 1 točka 3 a določena najvišja cena suhih

sliv za izvirno blago z 200 K za 100 kg. Predmetna kupna pogodba krši torej vsekakor ta zakoniti ukaz in ni iz njee izvajati kake pravice ali obveze. Kolikor se torej tožbeni zahtevek opira na to kupno pogodbo, nedostaje mu zakonite podlage in ga je bilo v tem oziru zavriniti.

Pa tudi tožnikova navedba, da ima toženka vtoževani znesek brez pravnega naslova v rokah, da je torej ta znesek neopravičeno obogatena, ni utemeljena.

Iz navajanj toženke v že navedeni pravdi Cg I 119/18 in lastnih navedeb tožnika v pravni stvari Cg I 130/18 in ondi razvidnih trditev sledi, da je toženka ravno radi predmetne kupne pogodbe s tožnikom sklenila s tožnikoma B in C navedenima v Cg I 130/18 kupno pogodbo in da sta ji le-ta dobavila dne 24. aprila 1918 skupaj 5716 kg suhih sliv za dogovorjeno ceno 5.90 K za kg, prejela od toženke na račun vse kupnine po 33.724 K 40 v istega dne odplačilo 18.000 K in da je toženka to izplačala od na račun ji danih 20.000 K.

Toženka je torej pogodbo toliko izpolnila, da je blago nabavila, deloma plačala, v Metliki navedenega dne tožniku, ozir. njegovim odposlancem dala na razpolago, in le samo radi zablembe ni prišlo do končne izročitve. Glede zneska 18.000 K torej ne more biti sploh ne govora o obogatenu na strani toženke. Glede pridržanega delnega zneska 2.000 K pa je ne glede na to, da je imela toženka izdatke, pota in trud, da tudi ni bilo sodišču povoda za ugotovitev, koliko znaša kupnina za zaseženo blago in komu pripade, če in koliko pride morda tožnik do pokritja, izreči, da nasproti tožniku tudi za teh 2.000 K ni obogatela in bi se o tem dalo le premissljati, če in koliko velja to nasproti prvotnima prodajalcema, tožnikoma B in C v pravni stvari Cg I 130/18.

Tožbeni zahtevek je bil torej povsem zavriniti.

Zoper to sodbo je vložila tožeča stranka priziv, s katerim se je kot pravnopomotno pobijalo stališče v prašanju o temelju tožbe zaradi obogatitve. Čim je pogodba nična, mora vsaka stranka dobiti in dati nazaj, kar je sprejela z ozirom na pogodbo. Glede stranke, ki pogodbe še ni izpolnila, potem gotovo ni dopustno razmotravati, kaj je že storila v namenu, da omogoči izpolnitev pogodbe, marveč zamore priti edino-le v poštev, kaj da ima od

strani še v svojih rokah, pri čemer je upoštevati zgolj pravno razmerje med pravnima strankama samima. Pogoja zahtevku zaradi obogatitve sta le: 1. da je toženec si pridobil stvar na stroške in od strani tožnika, 2. da tožencu nedostaje pravnega naslova, da stvar obdrži. Ta pogoja sta tukaj po sodnih vgotovitvah obadva podana. Oprostiti bi se mogla tožena stranka vračila vtoževanih 20.000 K le z ozirom za § 1174 o. d. z., katerega pa pobijana sodba po vsej pravici niti ne omenja, ker naredba z dne 17. decembra 1917, št. 488, d. z. ne prepoveduje nakupa suhih sliv, marveč le omejuje višino cen.

Prvosodno mnenje, da je tožena stran upravičena zaračunati svoje izdatke kot protivrednost prejetih 20.000 K, ni upravičeno; tudi ne glede na ničnost pogodbe je tožena stranka, ki dobave ni mogla izvršiti, dolžna vrniti tožniku, kar ji je ta plačal. Po §§-ih 1048, 1051 in 1064 o. d. z. preide nevarnost na kupca šele s prevzemom blaga; zaplemba blaga pred izročitvijo zadeva tedaj prodajalko kot lastnico (§ 1311 o. d. z.).

Slednjič bi se moralo tožbenemu zahtevku ugoditi vsaj v oni meri, kolikor svota 20.000 K presega po naredbi za 5716 kg po 2 K za kg dopustne kupnine. 11.432 K, torej vsaj glede zneska 8568 K.

Višje dež. sodišče v Ljubljani s sodbo od 13/6 1919 Bc 43/19-4 prizivu ni ugodilo.

Razlogi.

Pritrjati je prizivu, da je predmetno tožbo po njenih dejanskih navedbah šteti za tožbo zaradi obogatitve in da je potemtakem presojeti pravilnost prvosodne, tožbeni zahtevek zavračajoče sodbe načeloma raz to pravno stališče.

V tem pogledu pa nikakor ni, kakor izvaja priziv, pravno pomotno, ali celo nedopustno prvosodno razmotrivanje vprašanja, kaj da je tožena stranka plačala svojima dobaviteljema suhih sliv in ali in koliko se je v splošnem povečala njena imovina, kakor tudi ni kar od kraja kot pravnopomotno zanikati upravičenost toženke, da si zaračuna svoje izdatke na prejetih 20.000 K. Nasprotno ustreza po zmislu in v meri §§-ov 1437 in 329—332 odz. to razmotrivanje zakonu.

Pobijana sodba dejansko ugotavlja, da je toženka baš radi predmetne kupčije s tožečo stranko sklenila za isto blago kupno pogodbo z B in C in da je le-tema svojima dobaviteljema baš iz vtoženega zneska 20.000 K isti dan, ko ga je prejela, odštela na račun kupnine 18.000 K.

Ta ugotovitev se v dejanski smeri ne pobija.

Zneska 18.000 K, tedaj toženka ob času vložene tožbe vsekakor ni imela več v rokah, niti ne kakršnega koli dobička iz njega, kakor to nesporno kaže potek pravde z imenovanima njenima dobaviteljema pod Cg I 130/18.

Enako pa tudi glede ostanka 2000 K ugotavljajo — tozadevno pač nekoliko pičli — prvosodni razlogi, da je imela toženka še izdatke, pota in trud, in zanikajo njeno obogatitev.

Ugotavlja se s tem, da je tudi ta del prejete kupnine po okolnostih, povzročenih baš vsled predmetne kupčije, že izčrpan. Ker priziv tudi te ugotovitve ne pobija, stoji, da je toženka vso vtoževano vsoto 20.000 K baš vsled predmetne kupne pogodbe in v njeno svrho porabila brez kakega haska zase.

Da je toženka postopala, razpolagajoč na navedeni način z novcem, ki ga jej je bil tožnik plačal na račun, tako, kakor poštena posestnica, za to govori najprej domneva §-a 328 o. d. z. Kaj nasprotnega tožeča stran niti ni trdila, zlasti ne, da bi se bila tožeča stranka ob plačilu nahajala v kaki zmoti, kamoli da je toženka o tej zmoti vedela ali jo iz okolnosti morala sklepati (§ 1437 o. d. z.). Nasprotno izhaja iz lastnih navedeb tožeče stranke, da je le-ta vedela na eni strani o prekoračenju za suhe češplje določenih najvišjih cen, saj sama uveljavlja iz tega prekoračenja ničnost pogodbe, in da je na drugi strani vedela tudi za okolnost, da je toženka trgovka, ki predanega blaga ne producira, ampak si ga šele nabavi, vsled česar je tudi poraba na račun dane kupnine v svrhu poplačila lastnih dobaviteljev in drugih stroškov bila povsem naravna stvar, ki je ž njo morala računati tudi tožeča stranka.

Ko tedaj uravnava §-a 1437 o. d. z. dolžnost, povrniti plačan nedolg, z vidika poštene ali nepoštene posesti, pošteni posestnik pa ima po §-u 329 o. d. z., pravico, reč po svoji volji rabiti porabiti in celo uničiti, se po razmotrivanem stvarnem in dejanskem položaju po pravici ne more priznati povračilne dolžnosti

toženkinе glede prejetega zneska 20.000 K niti v celoti niti v kakem deležu.

Pri tem pravnem stališču se z ostalimi prizivnimi izvajanjmi kot nemerodavnimi ni bilo več pečati, marveč prizivu je bilo že iz gorenjih razlogov odreči prizivni uspeh. **Dr. Ž.**

d) Najemnik je prekludiran z vsemi ugovori zoper odpoved, ki jih ni podal v osemdnevnem roku, in si ne more pridržati nadaljnjih navedeb za ustno razpravo (§ 562 c. pr. r.).

Tožnica je kupila s pogodbo z dne 7. decembra 1918 hišo št. 48 v H., v kateri ima toženec že od leta 1916. v najemu stanovanje za sebe in ženo ter za taščo z dvema sinovoma.

Ker najno rabi v kupljeni hiši pritličje za stanovanje svoje rodbine in svoj obrt, zato je tožencu odpovedala dotične prostore, ki jim ima v najemu toženec proti enomesečni odpovedi.

Toženec ugovarja stvarno, pa tudi formalno, da tožnica še ni vpisana v zemljiški knjigi kot lastnica kupljene hiše.

Tožnica pa opozarja, da toženec v svojem ugovoru zoper odpoved ni označil teh ugovorov, ki naj se torej zavrnejo kot zakasneli in odpoved njena izreče za veljavno.

O k r a j n o s o d i š č e v Ljubljani je s sodbo od 18. januarja 1919 C II 5/19, izreklo, da odpoved ni veljavna, iz razlogov:

Nesporno je, da tožnica do danes v zemljiški knjigi ni še vpisana kot lastnica.

Po § 1120 o. d. z. bi bila tožnica kot nova lastnica za odpoved legitimirana le, če bi bilo zemljišče s hišo njej že izročeno. Pod izročitvijo misli o. d. z. brez dvoma pravno izročitev, ki je pri nepremičninah mogoča le s prepisom v zemljiški knjigi (§§ 425, 431 o. d. z.). To naziranje potrjujejo tudi ponovne odločbe najvišjega sodišča, zlasti odločba z dne 31. decembra 1907 (r. pr. 199), v kateri je izrečeno, da je le vknjiženi kupec legitimiran za odpoved.

Prizivu tožnice je dež. sodišče v Ljubljani s sodbo od 20. marca 1919 ugodilo in odpoved izreklo za veljavno.

Razlogi.

Utemeljen je prizivni razlog napačne pravne presoje, ker se je prvo sodišče oziralo na ugovore, ki jih je toženec navedel še le pri razpravi, to je po preteku osemdnevnega roka, določenega v § 562 c. pr. r.

Po § 562 c. pr. r. mora najemnik zoper odpoved podati svoje ugovore v določenem roku. Isto besedilo imata določbi § 550 c. pr. r. v mandatnem postopanju in § 557 c. pr. r. v meničnem postopanju. Teh določb ni moči drugače tolmačiti, kakor da nasprotnik (toženec) po poteku nepodaljšjivega roka ne more uveljavljati nobenih drugih ugovorov, ker bi sicer toženec zasilne roke samovoljno lahko podaljševal do konca razprave. S tem je v označenih sporih omejeno splošno pravilo § 179 c. pr. r., po katerem je mogoče dejanske trditve uveljavljati do konca ustne razprave.

To pravno naziranje zastopa literatura (Neumann, komentar k §§ 550, 557, 562 c. pr. r.), kakor tudi judikatura (za postopanje v rabokupnih sporih odl. najv. sod. z dne 5. avgusta 1884, števil. 9059 Gl. U. 1022, 17. aprila 1902, števil. 5446, Právník 1902, str. 284, z dne 1. maja 1906, števil. 6612, Právník 1906, str. 664). V zadnjih dveh sodbah se izrecno povdarja, da pomenja »svoje« ugovore toliko, kakor »vse« ugovore. Izključena je torej vsaka izprememba ali dopolnitev podlage toženčevega ugovora; razprava je omejena na one ugovore, katere je toženec navedel pismeno ali ustno v določenem roku. Kakor je torej toženec prekludiran z onimi ugovori, ki jih ni pravočasno navedel, ravno tako je prekludiran z vsemi ugovori, če jih sploh ni pravočasno navedel. Če bi zadostovalo, da bi toženec splošno ugovarjal brez navedbe onih okolištin, na podlagi katerih pobija odpoved, zakonodajalec ne bi rabil besed »svoje ugovore«, temveč bi se bil poslužil splošne besede »ugovor« ali »upor« ali bi še posebej povedal, da ni potrebna navedba razlogov, kakor n. pr. v § 8 opomin. post.

Ker je toženec v tem slučaju v odprtem roku 8 dni vložil ali prav samo prijavil »ugovore« in si vse nadaljnje navedbe pridržal za ustno razpravo, le-ta pa se je vršila po preteku osmih dni, se prvi sodnik na dejanske okolištin, navedene od

toženca pri razpravi dne 18. januarja 1919, sploh ni smel ozirati.

Na tem pravdnem položaju prav nič ne spreminja ministrska naredba z dne 26. oktobra 1918 št. 381 d. z., ker ta naredba le omejuje odpovedne pravice najemodajalca in nudi najemniku le novo obrambeno sredstvo zoper odpoved, namreč trditev, da najemodajalec nima važnega razloga po zmislu te naredbe. Ta ugovor pa je treba, kakor vsak drug ugovor, uveljavljati pravočasno, to je tukaj v teku osmih dni, ker pravnega postopanja ta naredba ne izpreminja.

Prizivu je bilo torej ugoditi, tožiteljičino odpoved izreči za veljavno in v zmislu §§ 572 in 573 c. pr. r. naložiti tožencu takojšnje izpraznitev najetega stanovanja.

Dr. P.

Kazensko pravo.

„Gospodin Franjo“.

Višje deželno kot kasacijsko sodišče v Ljubljani je dne 21. maja 1919 (Kr 47/19) pod predsedstvom predsednika viš. dež. sodišča Kavčnika, v pričo podpredsednika viš. dež. sod. dr. Rogine, dvornih svetnikov Gabrijelčiča in Dukiča ter viš. dež. sod. svetnika dr. Kreka kot sodnikov, dalje avskultanta dr. Sajevica kot zapisnikarja, o ničnosti pritožbi v obrano zakona, vloženi po viš. drž. pravdništvu kot gen. prokuraturi v Ljubljani na podstavi javno opravljene razprave in ko je zaslišalo poročevalca dvornega svetnika Dukiča ter zastopnika generalne prokurature predsednika Jegliča razsodilo:

Razsodilo od 5. septembra 1914 Pr VII 80/14-1 — s katerim je deželno kakor tiskovno sodišče ljubljansko izreklo, da utemeljuje celotna vsebina neperiodične tiskovine „Gospodin Franjo“, roman, spisana od Podlimbarskega, izdan in založen po „Slovenski Matici“ kakor XXV. zvezek „Zabavne knjižnice“ v Ljubljani 1913 leta, natisnjen po A. Slatnarju v Kamniku, dejansko stanje hudodelstva po §-u 58 c) in pregreška po §-u 300 k. z. ter je v zmislu §-a 489 k. pr. r. potrdilo po državnem pravdništvu odrejeno zaplembo rečene tiskovine, prepovedalo po §§-ih 36 in 37 tisk. zak. od 17./12. 1862 št. 6 drž. zak. za 1863 leto razširjanje in ukrenilo uničbo zaplenjenih izvodov kakor tudi razdor

stavka cele tiskovine — krši zakon v §§-ih 58 c) in 300 k. z. in v §§-ih 489 in 493 k. pr. r. ter v §§-ih 36 in 37 tisk. zak. od 17./12. 1862 št. 6 drž. zak. 1863; le-to razsodilo je razveljavljeno, predlog državnega pravdnštva na potrditev zaplembe rečene tiskovine je odbit, zaplemba pa preklicana.

Razlogi.

Navedeno svoje razsodilo od 5. sept. 1914, Pr VII 80/14-1 je deželno kakor tiskovno sodišče v Ljubljani tako-le obrazložilo: Roman ima izrazito politično tendenco. Opisuje podrobno, da je okupacija Bosne in Hercegovine po (avstro-ogrski) monarhiji prinesla deželi brže vse drugo nego blagoslov, ter da je spravila prebivalstvo v še večjo bedo. Nazorno slika po očitvidno napačnih in izmišljenih dogodkih grozno popačenost in samovoljnost civilnih in vojaških oblastev ter skuša naščuvati domače prebivalstvo zoper le-ta oblastva (§ 300 k. z.). Posebno povdarja tlačenje srbskega dela prebivalstva ter odobruje z raznovrstnimi simpatičnimi opombami puntarske pokrete Srbov Bosne in Hercegovine, kar jasno kaže vzlasti konec pripovedi. S tem pa cika na odtrganje spojenih dežel od enotne državne zveze (§ 58 c) k. z.).

Toda temu pravnomočnemu razsodilu nedostaje zakonite podlage. Pisec knjige stremi za čisto drugačnim ciljem, nego ga mu podtika izpodbijano razsodilo. Nudi nam poljudno sliko tedanjih življenskih razmer v Bosni in Hercegovini, ki niso bile nikoli rožnate in se niso niti za časa avstro-ogrske uprave zdatno zboljšale; žigosa neizprosno usodopolne hibe avstro-ogrskega upravnega sistema, nesposobnost in zakrknjenost upravnih činiteljev, katere popisuje z živimi bojami in jim sponaša prirojene ali v dolgoletni avstrijski službi pridobljene značajne in moralne napake. To pa ni, nego iskrena kritika razmer in ljudi in trpka ironija, pomešana z ostro satiro na njih nevzdržnost. Kritika, in naj je še tako ojstra, pa še ni ščuvanje ali hujskanje ali celo veleizdaja. Avstrijski državljani so smeli na vsak mogoč način svoje mnenje o javnih stvareh nemoteno izražati (čl. 13 osn. zak. od 21./12. 1867, št. 142 drž. zak.), po zakonu postavljenih mej takega izražanja pisec „Gospodina Franje“ ni prekoračil. Sicer pa je avstrijski drž. pravdnik šele proti koncu leta 1914 knjigo zasegal; več kakor poldrugo leto mu torej ni bila na poti, mogel jo je vsakdo brati in razširjati.

Zgol kratek in hiter vpogled v knjigo nam nudi tole sliko. Pisec ugotavlja opetovano, da je bilo ozemlje in ljudstvo Bosne in Hercegovine prej, ko je še ječalo pod turškim jarmom, skrajno zanemarjeno, ter je zato v vsem in povsod zaostalo (gl. str. 6, 47, 62, 449, 464); potem izvaja na podlagi mnogih zgledov in natanko obrazloženih dejstev, da je bila tudi avstro-ogrška uprava v marsičem zavožena, ker je vlada enostavno prenesla svojo neodkritosrčno poslovno metodo iz povsem drugačnih avstrijskih razmer doli na narodno, gospodarsko in kulturno različni Balkan, je pošiljala v okupacijsko ozemlje na sploh manj sposobne, drugorodne, deželnega jezika nezmožne uradnike in častnike, ki niso ljudstva razumevali, niti poznali njegovih vrlin in napak in niso mogli zato uspešno poslovati ter potrebe naroda upoštevati (gl. str. 11, 35, 49, 56, 57, 58, 59, 108, 188, 191, 253, 263, 337, 456). Nadalje pripoveduje, da je bila posledica takega nesmotrnega postopanja vlade očitna neprijaznost in nagajivost javnih funkcionarjev napram narodu, katerega so ob vsaki priliki smešili, psovali in kruto ž njim ravnali (gl. str. 23, 35, 136, 212, 379, 414), dočim so sami sebe smatrali vzvišenimi nedotakljivimi bitji, katerim tiče nepogojna podrejenost in slepa pokorščina (gl. str. 13, 335, 374), a narod, ne samo da jih ni mogel spoštovati, nego da se jih je bal in jih imel za svoje nasprotnike (gl. str. 11, 24, 198, 209, 242, 349, 487).

Vkljub temu pa — tako se čita v knjigi — je bosanski narod imel trdno zaupanje v avstrijskega cesarja, mu je bil udan, ga nazival „naš car častiti“ in je kazal na prepadno razliko med njim in turškim sultanom (gl. str. 98, 171, 204, 395); nikdar ni grajal avstrijske uprave, temveč jo hvalil ter upal v boljše čase, ne samo za meščane, ampak tudi za kmete in vaščane (gl. str. 24, 56, 57, 107, 112, 145, 161). Danice Miloševičeve očeta označa pisec „za našo Avstrijo zasluženega moža, ker je pomagal tirati Turke iz Hercegovine in nam je pripravljal pot v deželo“ (gl. str. 421), a glavna oseba v romanu, gospodin Franjo Vilar, nagovarja opetovano svojega prijatelja Kaludjera Jovico na mir in smotrenost, pobija njegove hajduške naklepe, svari njega in svoje drvarje zoper nasilstva in upornost in izraža svoje prepričanje, da morejo poklicani činitelji ne z okrutnostjo in z mečem, pač pa s človekoljubnostjo, umnim gospodarstvom in pravico pridobiti

ljudstvo za cesarstvo (gl. str. 145, 190, 200, 258, 290, 295, 313, 348, 435, 487, 502). Naposled označa pisec sam svoja izvajanja zgolj za „zlobno kritiko“ avstrijske uprave (gl. str. 456), potem ko je že z geslom „Istinu reci pa uteci“, postavljenim na čelu knjige (gl. str. 5) obečal, da bo samo resnico pisal.

Niti zvršetek pripovesti ne more dobromiselnemu čitatelju vzbujati pomislekov. Ni pač nič bolj naravnega, nego da sta se Vilar in Jovica izselila baš v Srbijo. Prvemu so službo v Bosni odpovedali. V Avstriji bi ne bil nič manj „nevaren“; tam bi bil zaman službe iskal. Jovica je bil radi svojega hajduškega mišljenja in delovanja povsod zasledovan, tudi v Avstriji bi mu ne bili prizanesli. Obrnila sta se oba tja, kamor ju je srce vleklo. V Belgradu je imel Vilar svojo zaročenko, a Jovica svojo sestro in sorodnico. Samo zlohodnežu bi se mogla usiliti neverjetna misel, da je pisec romana Vilarja in Jovice Mikloševića zato poslal v Belgrad, da pokažeta Bošnjakom pot do svobode in dežele, kjer svoboda cvete in kamor bi moral vsak Bošnjak strmeti; besedilo pripovesti za to ne nudi nobene podlage.

Tiskovno sodišče, ki je v navedeni vsebini knjige zazrlo ščuvanje zoper gosposko in zoper avstrijska državna oblastva, si očitvidno ni bilo na jasnem o pravnih znakih pregreška po §-u 300 k. z. Ni pomislilo, da le-ta zakonita določba zahteva navlaščno delovanje z namenom, ukrepe, odločbe, ukaze oblastev v nič devati, zasmehovati, na nepokornost in upor zoper nje hujskati. Sama presoja oblastvenih opravil in ukrepov, označba, da so napačna, nepremišljena, državi in upravljenecem kvarna, pa ne krije pojma „ščuvanja“, čim ne nagovarja drugih na upor ali vsaj na nepokorščino zoper take ukrepe in njih povzročitelje. O kakem veleizdajniškem podjetju ni najti v knjigi niti sence. Nikjer ni niti z besedice namignjeno na kak punt, na kako ustajo, na verolomstvo ali celo odcepljenje komaj prisvojene Bosne in Hercegovine od monarhije. V pobijanem razsodilu ni povedano, kje in s katerim besedilom pisec odobruje puntarski pokret bosenskih Srbov; pač pa zamoščuje razsodilo ravno nasprotno stališče piščevo.

Iz gori navedenih razlogov je bilo ničnostni pritožbi v obrano zakona ugoditi ter razsoditi kakor v izreku sodbe.